

Хомутенко Алла Віталіївна,*канд. екон. наук, доцент,**доцент кафедри фінансів Одеського національного економічного університету (м. Одеса, Україна)*

Методологічні підходи до управління державними фінансами

У статті досліджено методологічні підходи до управління державними фінансами. Стисло охарактеризовано системний та холистичний підходи. Проаналізовано практику використання проектно-орієнтованого підходу в управлінні державними фінансами України. Розглянуто процесний підхід та представлено авторське бачення процесу управління державними фінансами. Зроблено візуалізацію кібернетичного підходу та обґрунтовано необхідність його застосування в управлінні державними фінансами. Доведено важливість використання інформаційного підходу, який передбачає здійснення певних кроків у напрямку прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Визначено переваги та недоліки зазначених методологічних підходів до управління державними фінансами та запропоновано напрямки їх застосування та вдосконалення.

Ключові слова: методологічні підходи, управління, державні фінанси, системний підхід, холистичний підхід, проектно-орієнтований підхід, процесний підхід, кібернетичний підхід, інформаційний підхід,

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний соціально-економічний стан України демонструє низьку ефективність функціонування сектору загальнодержавного управління, який представлений органами державного управління як на рівні держави, так і на рівні окремих адміністративно-територіальних одиниць та фондами соціального страхування [1]. За роки реформ в Україні, які знайшли відображення у численних стратегіях соціально-економічного розвитку [2], так і не вдалося підвищити індекс людського розвитку та конкурентоспроможності країни. Це пов'язано із дією як суб'єктивних чинників – відсутність політичної волі зміни парадигми суспільного розвитку і системи управління фінансами країни, так і об'єктивних – невідповідність наукових положень і рекомендацій в галузі управління державними фінансами умовам сьогодення. Усунути зазначені об'єктивні чинники можливо за рахунок розробки сучасної методології управління державними фінансами на основі вдосконалення методологічних підходів до державного управління, встановлення імперативів управлінської діяльності та формально-праксеологічних принципів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі методологічні підходи, які застосовуються в управлінні державними фінансами були предметом досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців, зокрема: Адолфас Казіліїнас [11], Абросимова В. К. [14], Алесінської Т. В. [15], Бакуменко В. Д. [3], Дідура К. М. [5], Єфименко Т. І. [1], Єрмошенка М. М. [1], Корабльова М. М. [12], Краснейчука А. О. [3], Крючкової І. В. [16], Підкуйко О. О. [4], Понікарової А. С. [6], Сурміна Ю. П. [3], Табачнікова М. Б. [13], Цветкова В. Я. [17]. У монографії «Фінанси інституційних секторів економіки України» під редакцією Єфименко Т. І. та Єрмошенка М. М. використано певні методологічні підходи, зокрема системний та інституціональний, з метою оцінювання стану інституційних секторів економіки України. Сурмін Ю. П., Бакуменко В. Д., Краснейчук А. О. свою наукову розробку присвятили методології державного управління як галузі науки. Підкуйко О. О. та Дідур К. М. у своїх наукових працях описували системний підхід, а холистичний і проектно-орієнтований підхід аналізує у докторській дисертації Понікарпова А. С. На доцільності застосування у практиці державного управління проектного підходу наголошує Кораблев М. М. Адолфас Казіліїнас обґрунтовує у своїх дослідженнях необхідність використання процесного підходу в фінансовому управлінні, а Абросимова В. К. і Алесінська Т. В. досліджують кібернетичний підхід. Принцип золотого перетину

який повинен бути закладений в основу методології управління економікою, розглядає Крючкова І. В., а Цветков В. Я. виділяє особливості інформаційного підходу в управлінні.

Не вирішені раніше питання, що є частиною загальної проблеми. Віддаючи належне науковому доробку зазначених вчених необхідно відмітити відсутність системної концептуально-теоретичної моделі та розробленої методології управління державними фінансами. Саме тому існуючі методологічні підходи потребують комплексного дослідження з метою синтезування найбільш актуальних, своєчасних, таких, які сприятимуть досягненню мети управління державними фінансами – задоволення, змінних у часі, суспільних інтересів.

Метою статті є дослідження методологічних підходів до управління державними фінансами.

Основний матеріал. Зміна парадигми розвитку системи управління обумовлює необхідність пошуку актуальних релевантних методологічних підходів, які об'єднують діалектично пов'язані між собою методи [3]. Зауважимо, що управління державними фінансами може ґрунтуватися, зокрема, на: системному, холістичному, проектно-орієнтованому, процесному, кібернетичному, інформаційному, синергетичному, структурно-функціональному, функціонально-вартісному, соціокультурному, інституціональному та інших підходах. З метою синтезування методології управління державними фінансами, спрямованого на задоволення суспільних інтересів, необхідно здійснити компаративний аналіз зазначених методологічних підходів. Водночас, обмеженість обсягу статті не дозволяє охарактеризувати усі зазначені підходи. Саме тому ця стаття стане першою у циклі статей, присвячених методології управління державними фінансами.

Слід зазначити, що найбільш поширеним у практиці управління є системний підхід, який передбачає розроблення системи дій та заходів, спрямованих на досягнення динамічного збалансованого розвитку країни з урахуванням її потенціалу. Уважається, що покращення однієї сфери або галузі (як елементу системи) позитивно позначиться на інших. Системний підхід, якому буде присвячено окрему публікацію автора, дає можливість представити об'єкт управління (державні фінанси) та саме управління як систему, що являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів. Критичний аналіз кожного з таких елементів сприятиме виявленню недоліків та обґрунтуванню пропозицій з його удосконалення. Водночас, методологія системного підходу не дозволяє оцінити значимість елементів системи та зовнішнього середовища. Саме тому фінансові ресурси не спрямовуються на пріоритетні напрями, а розпоршуються [4; 5]. Таким чином, застосування самого лише системного підходу не дозволяє у повній мірі досягнути поставленої мети управління державними фінансами – задоволення суспільних інтересів, які трансформуються під впливом глобалізаційних процесів та суспільного розвитку.

Методологічно тісно з системним підходом пов'язаний холістичний підхід, який ґрунтується на дослідженні цілісної одиниці, без розбивання її на складові частини; представляється, що пізнання цілого повинно передувати пізнанню його частки. За такого підходу при здійсненні адресного впливу на окремі складові системи враховується лише те, як це позначиться на системі в цілому. Тобто, досліджується цілісна система управління державними фінансами та незважається ні на людський фактор, присутній управлінню, ні на особливості окремих складових державних фінансів: при здійсненні впливу на одну складову, наприклад на фінанси суб'єктів господарювання державного сектору економіки, береться до уваги лише те, як це позначиться на інших складових – державному бюджеті й державних позабюджетних фондах та на державних фінансах у цілому за принципом оптимізації кінцевого результату [6, С. 43]. Враховуючи, що система управління державними фінансами є складною багаторівневою системою, вважаємо за доцільне застосовувати холістичний підхід у комплексі з іншими методологічними підходами, зокрема проектно-орієнтованим та процесним.

Проектно-орієнтований підхід останнім часом активно використовується у практиці управління державними фінансами. Яскравим прикладом його застосування є державні цільові програми, які

представляють собою пріоритетні національні проекти. До переваг проектно-орієнтованого підходу можна віднести те, що саме він дозволяє перейти від управління витратами до управління результатами. Складністю такого підходу є вибір показників, які будуть характеризувати досягнуті результати. Ці показники повинні бути такими, щоб виконавці мали можливість впливати на них, враховуючи при цьому зовнішні фактори впливу.

Відмітимо, що окремі вітчизняні національні проекти містять цільові показниками їх виконання. Так, державна цільова програма розвитку українського села, зокрема передбачала: кількість придбаних шкільних автобусів, обсяг виробництва валової сільськогосподарської продукції та ін. [7]. Водночас, як відмічає Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, в супереч законодавства України «жодна державна цільова програма не містить методики оцінки ефективності її виконання ... з урахуванням специфіки програми та кінцевих результатів ...» [8]. Це свідчить про наявні недоліки у системі вітчизняного державного управління, яке ґрунтується на проектно-орієнтованому підході. Саме тому останніми роками в Україні відбувається зменшення кількості державних цільових програм, що може бути пов'язано як з їх оптимізацією і укрупненням у виконання Розпорядження Кабінету міністрів України «Деякі питання оптимізації державних цільових програм» [9], так і зі зменшенням масштабів застосування проектно-орієнтованого підходу. Наприклад, за період з 2012 по 2016 рр. кількість діючих державних цільових програм скоротилась майже у 2 рази [10]. Крім того, обсяг фінансування поставлених завдань, зокрема, у 2015 р. складав лише 26,2% від запланованого, а у 2016 р. – 31,4%, що, як наслідок, призводить до неможливості досягнення запланованих результатів [10].

Таким чином, усе вище зазначене свідчить про те, що проектно-орієнтований підхід, що застосовується в управлінні державними фінансами України, потребує вдосконалення за наступними напрямками:

- підвищення якості державних цільових програм за рахунок залучення бізнесу, громадянського суспільства та досвідчених менеджерів до їх розробки та реалізації;
- дотримання усіма учасниками норм вітчизняного законодавства при розробці та реалізації програм за рахунок запровадження адекватних методів матеріальної та нематеріальної мотивації;
- встановлення взаємозв'язку між цілями, завданнями та показниками стратегій економічного, соціального й іншого розвитку і відповідних державних цільових програм, що забезпечить їх досягнення та реалізацію у середньостроковій і довгостроковій перспективі. А узгодженість державних цільових програм та бюджетних програм сприятиме вирішенню поточних завдань;
- здійснення структурування проекту (ресурсів, ризиків, змісту, цілей та ін.), яке являє собою представлення проблеми у вигляді структури: набору елементів та взаємозв'язків між ними [12];
- посилення фінансового контролю за цільовим та ефективним використанням фінансових ресурсів, виділених та/або залучених на реалізацію тої чи іншої державної програми, шляхом здійснення моніторингу Державною аудиторською службою України та систематично аудиту ефективності Рахунковою палатою;
- встановлення відповідальності до уповноважених осіб за не реалізацію програми та/або неналежну якість її розробки. З цією метою варто сформувати критерії якості та прописати вимоги до розробки програм;
- розширення сфери застосування програмно-цільових методів управління, що дозволить детально описати процес реалізації національних проектів. У цьому зв'язку доцільним є застосування процесного підходу в управлінні державними фінансами.

Оскільки діяльність з управління державними фінансами представляється у вигляді сукупності процесів, що повторюються, надзвичайно важливо з метою підвищення її результативності детально описувати ці процеси. Це сприятиме неперервності такої діяльності та покращенню

адаптивності системи управління до змін зовнішнього середовища за рахунок застосування критеріїв альтернативності й обрання своєчасного, доцільного інструментарію управління [11].

Необхідно зазначити, що процес управління державними фінансами в Україні не організований, відсутній єдиний концептуальний підхід до його стадій та етапів. У цьому контексті вважаємо необхідним нормативно закріпити чотири стадії управління державними фінансами відповідно до видів управління за періодом, на який воно спрямоване. Кожна окрема стадія повинна включати чітко визначені етапи (рис. 1), виконання яких покладається на суб'єктів управління – уповноважених органів державної влади.

Рис. 1. Стадії процесу управління державними фінансами [складено автором]

Відмітимо, що процесний підхід останнім часом активно використовується, зокрема, у стратегіях розвитку країни та окремих сфер її життєдіяльності. Водночас, як показують дослідження, передбачені стратегіями етапи їх реалізації або не виконуються, або виконуються з порушенням передбачених строків [2, С. 14-17]. У зв'язку з цим вбачається за необхідне встановлення відповідальності до осіб, уповноважених за реалізацію кожного з етапів, що сприятиме удосконаленню системи управління державними фінансами та, як наслідок – досягненню поставлених цілей соціально-економічного розвитку країни.

З проектно-орієнтованим та процесним підходами методологічно тісно пов'язаний кібернетичний підхід, який реалізується шляхом виявлення прямих та обернених зв'язків між двома процесами: впливом управління і зміною стійкості та живучості економічної системи у відповідь на цю діяльність [6, С. 52]. Кібернетичний підхід передбачає дослідження взаємозв'язків керуючої системи (суб'єкт управління) та керованої системи (об'єкт управління) у певному середовищі. При цьому, враховується, що на будь-яку систему управління, в тому числі і систему управління державними фінансами, покладаються завдання:

- цілепокладання – визначення необхідного стану або поведінки системи;
- стабілізації – утримання системи у стабільному стані;
- виконання програми – швидка адаптація системи до середовища, яке змінюється за відомими детермінованими законами;
- відстеження – забезпечення необхідної поведінки системи в умовах коли невідомі закони змін;
- оптимізації – утримання системи у стані з екстремальним значенням характеристик при завданих умовах та характеристиках.

З метою вирішення таких завдань формується інтегральний алгоритм здійснення впливу на об'єкт (державні фінанси): оцінюється стан об'єкта управління, визначаються цілі організаційних змін, моделюється цільовий стан об'єкта управління та проводиться його модернізація. При цьому застосовуються певні методи та здійснюються окремі процедури як-от: аналіз та декомпозиція, класифікація та ранжування, формування та прийняття рішень [13]. Крім того, кібернетичний підхід передбачає можливість використання методу аналогій, який застосовується з метою переносу знань однієї науки в іншу. Наприклад, різноманітні системи, в тому числі і система управління, широко досліджується в теорії динамічних систем та автоматичного управління, класичній теорії управління [14] та ін., наукові здобутки яких можуть бути використані у фінансовій науці.

Візуалізація сутності кібернетичного підходу до процесу управління наведена на рис. 2.

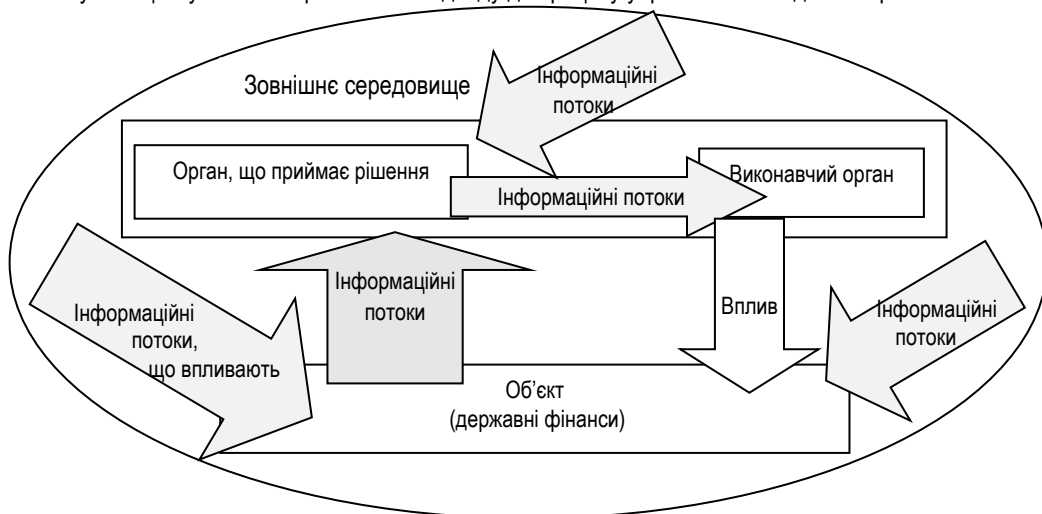

Рис. 2. Кібернетичний підхід до процесу управління [складено автором]

З рис. 2 видно, що на суб'єкт управління, який представлений органом, що приймає відповідні управлінські рішення та виконавчим органом, здійснює вплив зовнішнє середовище (X) та об'єкт (державні фінанси) (Y) [15]. Суб'єкт управління не може змінити стан зовнішнього середовища, а от об'єктом управляти може, за рахунок спеціально організованого впливу (U):

$$Y = F(X, U) \quad (1)$$

Стан об'єкта управління Y позначається на стані потреб суб'єкта:

$$A = (a_1, \dots, a_k), \quad (2)$$

де a_i – стан i -тої потреби суб'єкта, яка виражається невід'ємним числом, що характеризує актуальність такої потреби.

Суб'єкт управління формує свою діяльність таким чином, щоб мінімізувати нагальність своїх потреб, вирішуючи при цьому задачу багатокритеріальної оптимізації:

$$a_i(X, Y, U) \xrightarrow{q(U) \in R} \min, i = 1, k, \quad (3)$$

де R – ресурси суб'єкта;

$q(U)$ – витрати на задоволення потреб.

Якщо допустити, що U^*_x – це вирішення задачі, тобто оптимальна поведінка суб'єкта, що мінімізує його потреби A. Така формула матиме наступний вигляд:

$$U^*_x = \varphi(A_i, X), \text{ де} \quad (4)$$

φ – алгоритм, який дозволяє синтезувати управління за станом середовища X та потребами A_i .

Відмітимо, що потреби суб'єкта змінюються не лише під впливом середовища та об'єкта, а й під впливом внутрішнього середовища, в результаті життєдіяльності такого суб'єкта, що позначається індексом t.

Крім того, алгоритм управління має рекурентний характер, тобто такий, що повертається, періодичний. Це дозволяє на кожному етапі вдосконалювати управління (наприклад, $A_i(X, U_{t-1}) < A_i(X, U_t)$ – зменшення рівня своїх потреб). Рекурентний характер управління може бути виражений наступним чином:

$$U_{t+1} = \varphi(U_t, A_i, X) \quad (5)$$

Відповідно до кібернетичного підходу процес управління представляє собою цілеспрямовану діяльність, яка здійснюється як на інстинктивному, так і на свідомому рівнях. Свідоме управління передбачає постановку цілі (Z^*) спираючись, в основному, на інстинктивний рівень, враховуючи зовнішнє середовище X та потреби A_i :

$$Z^* = \varphi_1(X, A_i), \text{ де} \quad (6)$$

φ_1 – алгоритм синтезу цілі Z^* за потребами A_i та стана середовища X.

На другому етапі визначається управління U^*_x , реалізація якого забезпечує досягнення поставленої цілі.

$$U^*_x = \varphi_2(Z^*, X), \text{ де} \quad (7)$$

φ_2 – алгоритм управління, який вивчає кібернетика як наука.

З наведеного видно, що кібернетичний підхід спрямований на цільове структурування системи, тобто дотримання принципу золотого перетину [16]. Таким чином, бачимо, що такий принцип може бути закладений не лише у методологію економічної системи у цілому, а й у методологію управління та системи державних фінансів.

Проведене дослідження показало, що практичне застосування кібернетичного підходу в управлінні державними фінансами сприятиме підвищенню його ефективності. Водночас, як було відмічено, важливу роль при здійсненні впливу суб'єктом управління на об'єкт управління відіграє інформація, яка надходить як із зовнішнього середовища, так і від самого об'єкта. Саме тому

вважаємо доцільним використовувати у методології управління державними фінансами на ряду з кібернетичним підходом інформаційний підхід, за допомогою якого відбувається виявлення та аналіз найбільш характерних інформаційних аспектів, що визначають функціонування і розвиток об'єктів, які вивчаються. Такий підхід дозволяє виявити основні причини зміни ефективності функціонування суб'єктів управління та на підставі достовірної інформації, використовуючи інструменти стратегічного планування, прогнозування та моделювання, здійснювати управління ризиками як у сфері управління, так і у сфері державних фінансів.

Інформаційний підхід, що застосовується у процесі прийняття управлінських рішень обумовлює необхідність здійснення декількох кроків. Спершу збирається описова інформація про об'єкт управління та виділяється з усього масиву змістовна інформація або знання шляхом використання природнього (людського) інтелекту, інформаційно-технологічного та штучного інтелекту (наприклад, штучні нейронні сітки). На наступному етапі здійснюється інформаційний опис структури об'єкта управління, відношень та зв'язків, процесів та явищ, структури управлінських потоків. З цією метою можуть бути застосовані різні логіко-математичні методи, які сприятимуть удосконаленню процесів управління державними фінансами. На підставі цього будуються інформаційні моделі, застосовуються метрики у різних просторах та проводиться інформаційне моделювання [17].

Метод інформаційного моделювання передбачає ітеративну розробку, тобто розбиття процесу управління на декілька циклів, ітерацій, які, в свою чергу, проходять свої власні етапи, що завершуються прийняттям рішень. Такий метод дозволяє реалізувати технологію ітеративного та евристичного управління. При евристичному управлінні технологія управління має свій власний життєвий цикл, а ітеративний життєвий цикл базується на постійному розширенні та доповненні системи управління при адаптації змін стану об'єкта управління до існуючої мети управління.

Підсумовуючи зазначимо, що в епоху інформаційних технологій актуалізується необхідність використання інформаційного підходу в управлінні державними фінансами, який сприятиме формуванню комплексної автоматизованої інформаційної системи та, як наслідок, прийняттю суб'єктами управління обґрунтованих управлінських рішень.

Висновки та напрямки подальших досліджень. Необхідність досягнення мети управління державними фінансами – задоволення змінних у часі суспільних інтересів – першочергово передбачає визначання як об'єктів нагального впливу, так і ефективних методів та інструментів такого впливу. У цьому контексті виникає потреба у застосуванні наукового підходу та формуванні методології управління державними фінансами, яка повинна синтезувати актуальні та своєчасні методологічні підходи. Дослідження показало, що науковці виділяють ряд методологічних підходів до управління державними фінансами: системний, холістичний, проектно-орієнтований, процесний, кібернетичний, інформаційний, синергетичний, структурно-функціональний, функціонально-вартісний, соціокультурний, інституціональний та ін. У рамках даної статті було здійснено аналіз перших шести зазначених підходів, який дозволив визначити їх переваги та недоліки. Врахування таких особливостей в управлінні державними фінансами дозволить репродукувати оптимальні управлінські рішення на кожному з етапів виконання поставлених завдань.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень являється аналіз інших методологічних підходів до управління державними фінансами.

1. Фінанси інституційних секторів економіки України / за ред. Т. І. Єфименко, М. М. Єрмошенка. – К.: ДНУ «Акад. фін. управління», 2014. – 584 с.

2. Хомутенко А. В. Сутність та передумови інституціональної модернізації управління державними фінансами України / А. В. Хомутенко // Економіка та держава. – 2018. – № 1. – С. 14-17.

3. Методология государственного управления как отрасли науки : науч. разработка / авт. кол. : Ю. П. Сурмин, В. Д. Бакуменко, А. О. Краснейчук. – К. : НАДУ, 2010. – 32 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:piUheMDPUyUJ:lib.academy.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_13/cgiirbis_64.exe%3FLNG%3Duk%26C21COM%3D2%26I21DBN%3DIBIS%26P21DBN%3DIBIS%26Z21ID%3D%26Image_file_name%3Dnr_10_metod_derzh_upr.pdf%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1+%&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
4. Підкуйко О. О. Формування моделі розвитку територіальної громади на основі сучасних підходів: теоретичні та практичні аспекти / О. О. Підкуйко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/4/05.pdf>;
5. Дідур К. М. Системний підхід до управління підприємством та персоналом підприємства / К. М. Дідур // Ефективна економіка. – 2012. – № 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1079>
6. Поникарпова А. С. Методология управления инновационными промышленными рисками хозяйственных систем на разных стадиях инновационной деятельности: дис. доктора эконом. наук : 08.00.05 / Поникарпова Анна Сергеевна ; ФГБОУ ВПО «Казанский национальный исследовательский университет» ; науч. рук. Гилязутдинова И. В. – Казань, 2015. – 429 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.kstu.ru/servlet/contentblob?id=90992>
7. Офіційний веб-сайт Рахункової палати [Електронний ресурс]: // – Режим доступу: http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16747613/Bul_rozv_ukr_sel.pdf
8. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі: Державні цільові програми – неефективний інструмент здійснення державної політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=9a4a8c04-087a-4aac-bd1a-1599715f8768&title=Minekonomrozvitku->
9. Розпорядження КМУ «Деякі питання оптимізації державних цільових програм» № 223-р від 23.03.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/223-2011-%D1%80>
10. Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі: Стан виконання державних цільових програм у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://issuu.com/mineconomdev/docs/>
11. Adolfas Kaziliūnas Process Approach in Management and Public Administration / Adolfas Kaziliūnas // Public Policy and Administration. – 2004. – Vol 1, No 8 (2004) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www3.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/2459>
12. Кораблев М. М. Развитие проектного подхода в государственном управлении / М. М. Кораблев // Ученые записки Казанского университета. Серия Гуманитарные науки. – 2010. – Выпуск № 4 / том 152 / 2010. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/razvitiye-proektnogo-podhoda-v-gosudarstvennom-upravlenii>
13. Табачникова М. Б. Кибернетические инструменты управления организациями / М. Б. Табачникова // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lerc.ru/?part=articles&art=9&page=7>
14. Абросимов В. К. Кибернетический подход к управлению информационными ресурсами организации / В. К. Абросимов // Бизнес-информатика. – 2012. – №1 (19). – С. 3-8 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://bijournal.hse.ru/data/2012/03/27/1265409800/1.pdf>
15. Алесинская Т. В. Основы логистики. Общие вопросы логистического управления. Учебное пособие. Таганрог: Изд-во ТРТУ, 2005. – 121 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.aup.ru/books/m95/5_2.htm
<http://mybiblioteka.su/9-92756.html>
16. Крючкова И. Экономика и принцип золотого сечения / И. Крючкова // Зеркало недели. Украина. – 13.12.2002 г. – № 48 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/ekonomika_i_printsip_zolotogo_secheniya.html
17. Цветков В. Я. Особенности информационного подхода в управлении / В. Я. Цветков, А. Н. Корнаков // Вестник № 2. – с. 131-133. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/4110>

1. Iefymenko T. I., Iermoshenko M. M., Bazylevych V. D., Balastryk L. O., Belinska Ya. V., Varnalii Z. S., et al. (2014). *Finansy instytutitsiinykh sektoriv ekonomiky Ukrainy* [Finances of the institutional sectors of the economy of Ukraine]. Kiev: DNNU «Akad. fin. upravlinnia» [in Ukrainian].

2. Khomutenko A. V. (2018). *Sutnist ta peredumovy instytutsionalnoi modernizatsii upravlinnia derzhavnymy finansamy Ukrainy* [The essence and prerequisites of institutionalized modernization of state finance management in Ukraine]. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the state*, 1, 14-17 [in Ukrainian].

3. Surmin Yu. P., Bakumenko V. D., Krasneichuk A. O. (2010). *Metodolohiia derzhavnoho upravlinnia yak haluzi nauky : nauk. rozrobka* [Methodology of public administration as a branch of science: science. development]. Kiev: NADU. Retrieved from http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:piUheMDPUyUJ:lib.academy.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_13/cgiirbis_64.exe%3FLNG%3Duk%26C21COM%3D2%26I21DBN%3DIBIS%26P21DBN%3DIBIS%26Z21ID%3D%26Image_file_name%3Dnr_10_metod_derzh_upr.pdf%26IMAGE_FILE_DOWNLOAD%3D1+%&cd=1&hl=ru&ct=clnk&gl=ua [in Ukrainian].

4. Pidkuiko O. O. (2010). *Formuvannia modeli rozvytku terytorialnoi hromady na osnovi suchasnykh pidkhodiv: teoretychni ta praktychni aspekty* [Formation of the model of development of the territorial community on the basis of modern

approaches: theoretical and practical aspects]. Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-1/doc/4/05.pdf> [in Ukrainian].

5. Didur K. M. (2012). Systemnyi pidkhd do upravlinnia pidprijemstvom ta personalom pidprijemstva [System approach to enterprise and enterprise management]. *Efektivna ekonomika. – Effective economy*, 4. Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1079> [in Ukrainian].

6. Ponikarpova A. S. (2015). Metodologiya upravleniya innovatsionnymi promyshlennymi riskami khozyaystvennykh sistem na raznykh stadiyakh innovatsionnoy deyatelnosti [Methodology of management of innovative industrial risks of economic systems at different stages of innovation activity]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kazan: FGBOU VPO «Kazanskiy natsionalnyy issledovatel'skiy universitet». Retrieved from <http://www.kstu.ru/servlet/contentblob?id=90992> [in Russian].

7. Ofitsiyniy veb-sait Rakhunkovoi palaty [Site of The Accounting Chamber]. Retrieved from http://www.ac-rada.gov.ua/doccatalog/document/16747613/Bul_rozv_ukr_sel.pdf [in Ukrainian].

8. Ofitsiyniy veb-sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli: Derzhavni tsilovi prohramy – neefektyvnyi instrument zdiisnennia derzhavnoi polityky [Official Website of the Ministry of Economic Development and Trade: State Targets - Ineffective Instrument for Public Policy]. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=9a4a8c04-087a-4aac-bd1a-1599715f8768&title=Minekonomrozvitku-> [in Ukrainian].

9. Rozporiadzhennia KMU «Deiaki pytannia optymizatsii derzhavnykh tsilovykh prohram» [The Cabinet of Ministers of Ukraine resolution "Some issues of optimization of state target programs"]. (n.d.). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/223-2011-%D1%80> [in Ukrainian].

10. Ofitsiyniy veb-sait Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli: Stan vykonannia derzhavnykh tsilovykh prohram u 2016 rotsi [Official Website of the Ministry of Economic Development and Trade: Status of implementation of state target programs in 2016]. Retrieved from <https://issuu.com/mineconomdev/docs/> [in Ukrainian].

11. Adolfas Kaziliūnas (2004). Process Approach in Management and Public Administration. – Public Policy and Administration, Vol 1, No 8 (2004) Retrieved from <https://www3.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/2459> [in English].

12. Korablev M. M. (2010). Razvitiye proektnogo podkhoda v gosudarstvennom upravlenii [Development of a project approach in public administration]. *Uchenye zapiski Kazanskogo universiteta. Seriya Gumanitarnye nauki – Scientists note of Kazan University. Human Sciences Series*, 4. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/razvitiye-proektnogo-podkhoda-v-gosudarstvennom-upravlenii> [in Russian].

13. Tabachnikova M. B. (2005). Kiberneticheskiye instrumenty upravleniya organizatsiyami [Cybernetic management tools for organizations]. Retrieved from <http://www.lerc.ru/?part=articles&art=9&page=7> [in Russian].

14. Abrosimov V. K. (2012). Kiberneticheskiy podkhod k upravleniyu informatsionnymi resursami organizatsii [Cybernetic Approach to Managing Information Resources of an Organization]. *Biznes-informatika – Business Informatics*, 1 (19), 3-8. Retrieved from <https://bjournal.hse.ru/data/2012/03/27/1265409800/1.pdf> [in Russian].

15. Alesinskaya T. V. (2005). Osnovy logistiki. Obshchiye voprosy logisticheskogo upravleniya. Uchebnoe posobiye [Basics of logistics. General issues of logistics management. Tutorial]. Taganrog: Izd-vo TRTU, 121. Retrieved from http://www.aup.ru/books/m95/5_2.htm <http://mybiblioteka.su/9-92756.html> [in Russian].

16. Kryuchkova I. (2002). Ekonomika i printsip zolotogo secheniya [Economics and the principle of the golden section]. *Zerkalo nedeli. Ukraina – Mirror of the week. Ukraine*, 48. Retrieved from http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/ekonomika_i_printsip_zolotogo_secheniya.html [in Russian].

17. Tsvetkov V. Ya., Komakov A. N. (2010). Osobennosti informatsionnogo podkhoda v upravlenii [Features of the information approach in management]. *Vestnik*, 2, 131-133. Retrieved from <http://www.vestnik-mgou.ru/Articles/Doc/4110> [in Russian].

А. В. Хомутенко, канд. экон. наук, доцент, доцент кафедры финансов Одесского национального экономического университета (г. Одесса, Украина)

Методологические подходы к управлению государственными финансами

В статье исследованы методологические подходы к управлению государственными финансами. Кратко охарактеризованы системный и холистический подходы. Проанализирована практика использования проектно-ориентированного подхода в управлении государственными финансами Украины. Рассмотрен процессный подход и представлено авторское видение процесса управления государственными финансами. Осуществлена визуализация кибернетического подхода и обоснована необходимость его применения в управлении государственными финансами. Доказана важность использования информационного подхода, который предусматривает осуществление определенных шагов в направлении принятия обоснованных управленческих решений. Определены преимущества и недостатки указанных методологических подходов к управлению государственными финансами и предложены направления их применения и совершенствования.

Ключевые слова: методологические подходы, управление, государственные финансы, системный подход, холистический подход, проектно-ориентированный подход, процессный подход, кибернетический подход, информационный подход,

A.V. Khomutenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Finance, Odessa National Economic University (Odessa, Ukraine).

Methodological approaches to the state finance management

The aim of the article is study of methodological approaches to state finance management.

The results of the analysis. According to the results of the research, it was found that the most common in the management practice is the systematic approach, which provides for the state finance management consideration as a system that combines interconnected elements. A detailed analysis of such an approach to the management of state finances in Ukraine will be devoted to a separate publication by the author.

The article states that the holistic approach considers the system of governance and the system of state finance as the only whole, without paying attention to the peculiarities of these systems. It is proved that the holistic approach should be used in the methodology of state finance management together with the project-oriented and the process approaches to achieve the goal of such management - the satisfaction of public interests that are transformed under the influence of globalization processes and social development. The project-oriented approach in the practice of state finance management of Ukraine has been reflected in the state target programs. Their research has demonstrated the presence of shortcomings, the directions of elimination of which are proposed by the author in the paper.

The necessity of using the process approach, which allows to present the management of state finances as a process, is substantiated. It is proposed to carry out such a process in four stages according to the types of management for the period to which it is directed, namely: strategic, medium-term, tactical and operational. The author's vision of actions that should be performed by a management entity at each stage, with a view to influencing the object (state finances) was presented.

It has been established that the process approach is a methodologically closely related with cybernetic approach, which is realized by identifying direct and inverse relationships between two processes: the influence of management and the change in the stability and survivability of the economic system in response to this activity. At the same time, it is taken into account that for any control system, including the system of state finance management, the tasks are: goal-setting; stabilization; program execution; tracking; optimization. The cybernetic approach predictions researching the interconnections between the system of manage (subject of management) and the controlled system (object of control) in a particular environment.

An important role in the realization of the influence of the subject of management on the object of control is the information that comes from both the external environment and the object itself. That is why the necessity of using the informational approach in the methodology of state finance management is substantiated, with the help of which the detection and analysis are carried out of the most characteristic informational aspects determining the functioning and development of the studied objects - components of state finances. The information approach used in the process of making managerial decisions necessitates the implementation of several steps identified in the article.

Since methodological approaches are represent themselves of dialectically interconnected methods, the article examines the ways and techniques used in each of the described approaches.

Conclusions and directions of further researches. The conducted research has allowed to reveal the advantages and disadvantages of mentioned methodological approaches to the management of state finances. It is argued that taking into account such peculiarities in the management of state finances will contribute the reproducing optimal managerial decisions at each stage of the accomplished tasks.

Perspective directions of further scientific research is an analysis of the synergetic, the structural-functional, the functional-cost, the socio-cultural, the institutional and other methodological approaches to state finance management.

Keywords: methodological approaches, management, state finance, system approach, holistic approach, project-oriented approach, process approach, cybernetic approach, information approach,